

NBP

Centrum Pieniądza
im. Sławomira S. Skrzypka

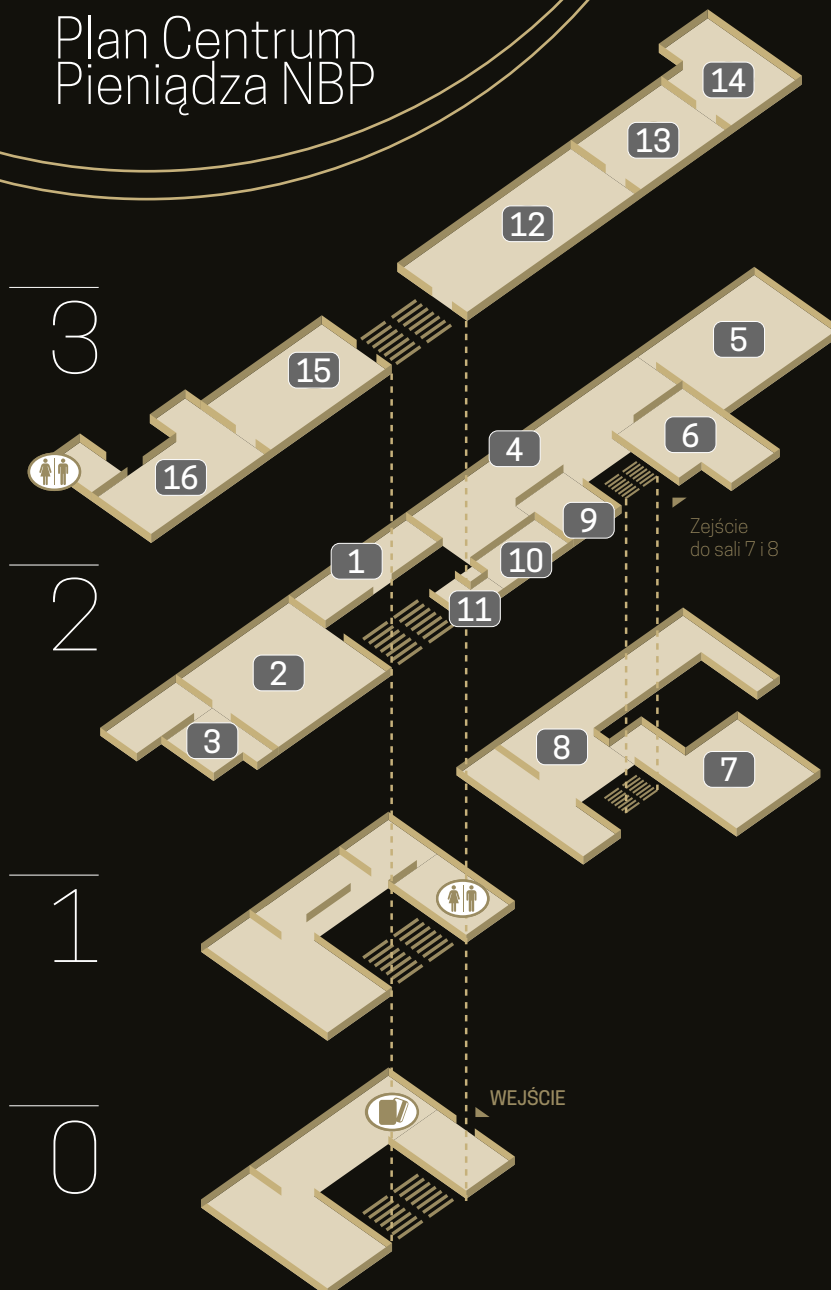
Nr 14
II kwartał 2018 r.

Bankoteka

HISTORIA • EKONOMIA • EDUKACJA

Plan Centrum Pieniądza NBP

POZIOM 3

- 12 Giełda i rynki finansowe
- 13 Nowoczesne systemy płatnicze
- 14 Unie walutowe i gospodarcze
- 15 Twórcą i produkcja pieniądza
- 16 Pieniądz w sztuce
- Toaleta

POZIOM 2

- 1 Spotkanie z pieniądzem
- 2 Antyk-średniowieczno-nowożytność
- 3 Systemy pieniężne
- 4 Ulica Bankowa
- 5 Bank centralny
- 6 Gabinet numizmatyka
- 9 Wojny
- 10 PRL
- 11 Transformacja

POZIOM 1

- 7 Laboratorium autentyczności
- 8 Skarbiec
- Toaleta

POZIOM 0

- Recepcja

Zapraszamy na stronę www.nbp.pl/centrumpieniadza

Drodzy Czytelnicy

Stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości to rocznica wyjątkowa. By godnie uczcić to przełomowe dla Polaków wydarzenie, Narodowy Bank Polski zaplanował emisję okolicznościowego banknotu 10 zł i wielu monet, które prezentowaliśmy w poprzednim wydaniu naszego magazynu. Z kolei na 22 maja br. zaplanowano emisję monety okolicznościowej w standardzie obiegowym – 5 zł. Wybito ją w nakładzie 38 424 000 sztuk (!) – nawiązującym do liczby ludności naszego kraju.

Animatorzy w Centrum Pieniądza NBP pokazywali pierwsze egzemplarze tej monety dzieciom odwiedzającym CP NBP, a zdjęcia z tych spotkań znajdują się na okładce „Bankoteki”. Czym jeszcze staramy się *Zaciekawić najmłodszych* oraz co w Centrum spotyka się z ich największym zainteresowaniem – w tekście o takim właśnie tytule. Natomiast z myślą o osobach, które planują odwiedzić nas w Noc Muzeów, przypadającą w tym roku 19 maja, zamieszczamy opis ścieżki zwiedzania Centrum (artykuł *Śladami niepodległości*).

Rok 2018 to nie tylko stulecie Niepodległej. W tym roku mija 190 lat od powstania pierwszego banku emisyjnego. Był nim Bank Polski, uznany za pierwszy polski bank centralny, który rozpoczął działalność 6 maja 1828 r. Przy tej okazji zapraszamy do wędrówki po sali Bank centralny, w której można

zapoznać się z interesująco zilustrowanym kompendium wiedzy o historii polskiej bankowości centralnej. Artykuł *Wędrówki w 190-lecie polskiej bankowości centralnej* jest zwieńczeniem poprzedzających go materiałów tego numeru „Bankoteki”.

W stałym dziale *Edukacja*, w którym przypominaemy wielkich polskich ekonomistów stulecia, tym razem o premierze i ministrze skarbu, Władysławie Grabskim. O autorze wielkiej reformy pieniądza w dwudziestoleciu międzywojennym, znaczącej postaci nie tylko stulecia okresu niepodległości, ale i całej historii polskiej bankowości centralnej pisze prof. Wojciech Roszkowski, członek Rady Programowej CP NBP.

W dziale *Kartki z kalendarza 100-lecia niepodległości* publikujemy bogato ilustrowaną, drugą część artykułu *Zanim pojawił się złoty*, zaś spośród *Exponatów* – w dziale pod takim tytułem – omawiamy *kwit kassowy z 1824 r.* Uważni czytelnicy znajdą odpowiedź na pytanie, dlaczego jest na nim data emisji 1824 r., chociaż na rynku pojawił się dopiero w 1828 r., po powołaniu do życia Banku Polskiego.

Miłej lektury

Redakcja „Bankoteki”

Edukacja

Przypominamy polskich ekonomistów

Władysław Grabski
– praktyk i teoretyk **str. 5-9**

Śladami niepodległości

Ścieżka zwiedzania Centrum Pieniądza
w Noc Muzeów **str. 10-13**

Zaciekawić
najmłodszych **str. 14-15**

Popiersie Władysława Grabskiego w holu centrali NBP
w Warszawie przy ul. Świętokrzyskiej 11/21.
Fot. Zbiory NBP

Władysław Grabski – praktyk i teoretyk

Urodzony w rodzinie ziemiańskiej na Mazowszu w 1874 r. Władysław Grabski w czasach gimnazjum skłaniał się ku poglądom lewicowym. Studia odbył w Paryżu w École des Sciences Politiques (1892-1894) i na Sorbonie (1892-1895), gdzie jego przekonania ewoluowały w kierunku liberalno-solidarystycznym. W latach 1896-1897 studiował też agronomię (daw. nauka o zarządzaniu gospodarstwem rolnym) w Halle, po czym objął majątek rodzinny w Borowie koło Łowicza. Jego poglądy przeszły wówczas ewolucję ku narodowej demokracji: w 1905 r. wstąpił do Ligi Narodowej. W latach 1905-1912 był posłem narodowo-demokratycznym w rosyjskiej Dumie Państwowej, a następnie działał w Centralnym Towarzystwie Rolniczym i w Biurze Pracy Społecznej, które z jego inicjatywy wydawało „Rocznik Statystyczny Królestwa Polskiego”.

Prof. Wojciech Roszkowski,
członek Rady Programowej
Centrum Pieniądza NBP
Fot. z arch. autora

W czasie I wojny światowej Grabski stanął na czele Centralnego Komitetu Obywatelskiego. Przed wkroczeniem Niemców do Warszawy w 1915 r. wyjechał w głąb Rosji, gdzie działał w Radzie Towarzystw Pomocy Ofiarom Wojny. Gdy w Rosji zwyciężyła rewolucja bolszewicka, wrócił do kraju. Pod koniec października 1918 r. został ministrem rolnictwa w rządzie Józefa Świeżyńskiego. W odradzającym się państwie polskim m.in. organizował i był przewodniczącym Głównego Urzędu

Likwidacyjnego, a w 1919 r. uczestniczył w konferencji pokojowej w Paryżu. W latach 1919-1922 był posłem do Sejmu z listy Związku Ludowo-Narodowego, a od grudnia 1919 r. do listopada 1920 r. – ministrem skarbu w rządzie Leopolda Skulskiego. 23 VI 1920 r. został prezesem Rady Ministrów i zorganizował Radę Obrony Państwa. Jednak 24 VII 1920 r. ustąpił ze stanowiska ze względu na niekorzystne ustalenia konferencji w Spa, na której państwa zachodnie zaferowały Rosji

Władysław Grabski wśród członków polskiego koła poselskiego w Dumie – pocztówka.
Zbiory NBP

Członkowie gabinetu Leopolda Skulskiego. Minister skarbu Władysław Grabski drugi z lewej, 1919 r.

Fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe

Radzieckiej kompromis kosztem Polski. Do listopada 1920 r. pozostał jednak ministrem skarbu. W latach 1921–1922 był nadzwyczajnym komisarzem rządu do spraw repatriacji Polaków z Rosji.

W styczniu 1923 r. Grabski ponownie objął tę rolę ministra skarbu, tym razem w rządzie Władysława Sikorskiego. W tej roli Grabski przesłał Sejmowi (1 III 1923 r.) projekt ustawy o naprawie skarbu, w myśl którego deficyt budżetowy miał być zlikwidowany w ciągu 3 lat dzięki oszczędnościom budżetowym i ściągnięciu specjalnego podatku majątkowego. Ponieważ w maju rząd Sikorskiego upadł, ustawa nie weszła w życie, a rząd Wincentego Witosa do niej nie wrócił. Tymczasem inflacja przerodziła się w hiperinflację. O ile na początku września 1923 r. za dolara płacono na warszawskiej giełdzie 249 tys. marek polskich, o tyle w grudniu – już 9 mln marek polskich. Sytuacja gospodarcza stała się dramatyczna: ponieważ ceny rosły z dnia na dzień, załamały się wszelkie kalkulacje kosztów i zysków. Ograniczenie popytu efektywnego spowodowało zmniejszenie produkcji i płac oraz bezrobocie. W starciach z policją zginęło wtedy w Małopolsce wiele osób. Rząd Witosa przestał sobie zupełnie radzić z powstałą sytuacją.

W obliczu katastrofy państwa 19 XII 1923 r. Sejm powołał Grabskiego ponownie na urząd premiera gabinetu w dużej mierze ponadpartyjnego.

Władysław Grabski. Powołany dwukrotnie na premiera rządu polskiego: 23 VI 1920 r. i 19 XII 1923 r.

Fot. Archiwum rodziny Grabskich

Nazajutrz Grabski wygłosił exposé programowe, przedstawiając śmiało program naprawy skarbu. Opierał się on na przyspieszonej realizacji programu z wiosny 1923 r. Sejm przyjął ustawę o naprawie skarbu i reformie walutowej 11 I 1924 r. Upoważniła ona prezydenta do wydawania na wniosek premiera rozporządzeń z mocą ustawy w sprawie stawek podatkowych i celnych, przyspieszania terminów płatności podatków, oszczędności w administracji, zaciągania pożyczek oraz powołania nowego banku emisyjnego i wprowadzenia nowej waluty.

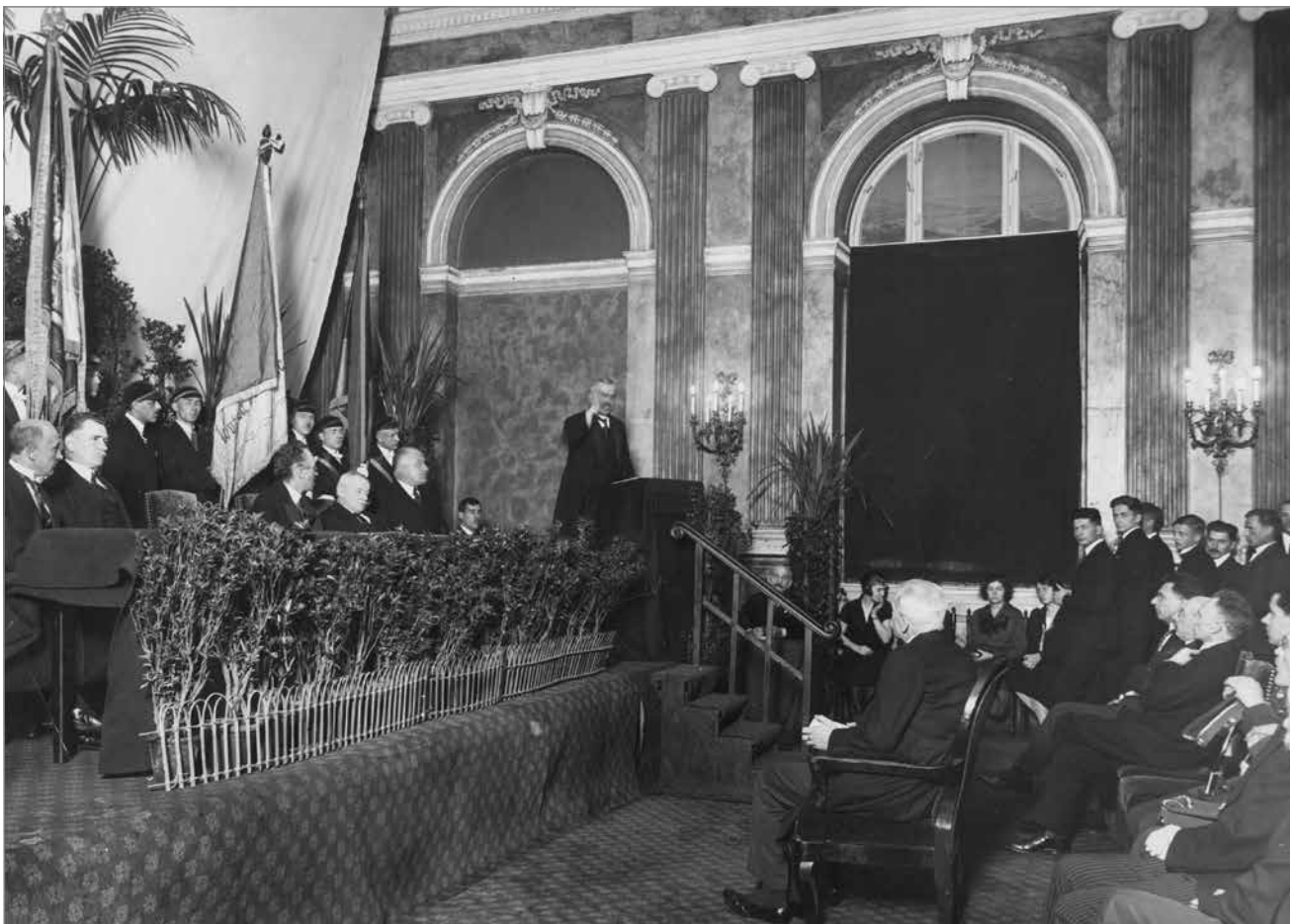

Przemówienie ministra skarbu Władysława Grabskiego na posiedzeniu sejmu.
Fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe

Już 15 stycznia przyspieszono płatności rat podatku majątkowego i skrócono terminy płatności zwaloryzowanych podatków bezpośrednich, wprowadzono podatek od nieruchomości i gruntowego. W celu likwidacji deficytu PKP, obciążającego poważnie budżet, podniesiono taryfy kolejowe. Zlikwidowano Ministerstwo Robót Publicznych i Zdrowia. Rząd przeznaczył też 2,5 mln dolarów na interwencję giełdową. Zaczęto sprzedawać waluty o stałym kursie za marki polskie, co zahamowało spadek jej kursu. O ile na początku stycznia wynosił on 9,8 mln marek polskich za dolara, o tyle w miesiąc później wynosił już 9,2 mln marek polskich

za dolara. W kwietniu obieg pieniężny zmniejszył się po raz pierwszy od 1918 r., co ustabilizowało kurs marki.

Jeszcze w styczniu 1924 r. powołano Komitet Organizacyjny Banku Polskiego ze Stanisławem Karpińskim na czele. Komitet rozpoczął działalność 28 IV 1924 r. w formie spółki akcyjnej, która zastąpiła dotychczasową, państwową Polską Krajową Kasę Pożyczkową. Przewagę w kapitale akcyjnym Banku Polskiego mieli właściciele prywatni, co miało zapobiec próbom rządowego nacisku na dodatkowe emisje banknotów, w przypadku gdyby deficyt budżetowy powrócił. Żłoty

Przemówienie profesora Władysława Grabskiego inauguracyjne rok akademicki 1926/1927 w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.
Fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe

polski miał być oparty na zapasie kruszców i dewiz zgromadzonych w BP w wysokości: 70 mln zł w złocie i 207 mln zł w dewizach i walutach wymiennalnych. Zasadnicza część tego zapasu pochodziła ze Skarbu Narodowego, gromadzonego od początku niepodległości w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej (PKKP) z dobrowolnych ofiar społeczeństwa i zakupów skarbowych. Emitowany przez Bank Polski złoty oparty był na parytecie 1/31 g złota, czyli równowartości franka szwajcarskiego. Wymiany marek na złote dokonywano po kursie 1 zł za 1,8 mln marek. Złoty miał ustawowe pokrycie w 30% zapasów kruszcowo-dewizowych

BP. Na początku działalności Banku Polskiego zapasy te stanowiły aż 51% obiegu złotówkowego, a więc złoty miał bardzo solidne pokrycie.

Pierwsze półrocze reformy zakończyło się pełnym sukcesem. W przeciwieństwie do innych krajów przewyciężających wówczas hiperinflację, reforma Grabskiego oparta została wyłącznie na wewnętrznych źródłach finansowania. Po pół roku presja inflacyjna powróciła, ale w nieporównanie mniejszej skali, a po krótkim okresie osłabienia, a następnie dewaluacji, złoty emitowany przez Bank Polski był walutą

Pogrzeb Władysława Grabskiego, Warszawa 4 marca 1938 r.
Fot. Archiwum rodziny Grabskich

silną i stabilną. Tymczasem jednak w połowie listopada 1925 r., zanim efekty stabilizacji budżetu i waluty były w pełni widoczne, nasiliła się krytyka rządu Grabskiego, który podał się do dymisji.

Po odejściu z polityki Grabski poświęcił się pracy naukowej. Od 1923 r. był profesorem w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW). Wykładał tam ekonomię polityczną, socjologię i historię wsi polskiej, a także utworzył katedrę agronomii społecznej. W latach 1926–1928 był rektorem SGGW, a potem (do 1934 r.) stał na czele Towarzystwa Ekonomistów

i Statystyków Polskich w Warszawie, po czym został wybrany jego członkiem honorowym. W 1936 r. zorganizował Instytut Socjologii Wsi i zainicjował wydawanie „Rocznika Socjologii Wsi”. Uważał, że reforma rolna przyczyni się do rozwoju gospodarczego polskiej wsi, a w konsekwencji – całej gospodarki. Był założycielem i członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Uważany za najwybitniejszego, obok Eugeniusza Kwiatkowskiego, polityka gospodarczego II RP, odznaczony m.in. Orderem Orła Białego. Wydał też wspomnienia „Dwa lata pracy u podstaw państwowości naszej 1924–1925” (1927). Zmarł w Warszawie w marcu 1938 r.

Śladami niepodległości

Ścieżka zwiedzania Centrum Pieniądza w Noc Muzeów

Noc Muzeów w 2018 r. jest poświęcona setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Zwiedzających Centrum Pieniądza NBP podczas tej nocy oprowadzimy specjalną trasą. Ścieżka „Śladami niepodległości” pozwala poznać najciekawsze i najważniejsze informacje oraz eksponaty łączące się z niepodległością naszego kraju. Poza eksponatami bezpośrednio związanymi z odzyskaniem niepodległości w 1918 r. prezentujemy także symbole suwerenności państwa nawiązujące do dziejów polskiego złotego i polskiej bankowości centralnej.

Antyk – średniowiecze – nowożytność

W Europie Zachodniej, a potem w Centralnej mennictwo odradzało się w okresie wczesnego średniowiecza. Bicie własnej monety było symbolem konsolidowania się państw, suwerenności władcy, a zazwyczaj także przyjęcia chrześcijaństwa. W Polsce pierwszym władcą wybijającym monety – srebrne denary – był Bolesław Chrobry. [Za najstarszą polską](#)

różnorodność – dzisiaj wyróżniamy 17 typów denarów tego władcy.

Na pierwsze złote, które najbardziej kojarzą nam się z polską walutą, trzeba było poczekać jeszcze kilkaset lat. Wcześniej, w XIV w., za panowania Kazimierza Wielkiego, pojawiły

1

monetę uważa się denara „strzała w drzewie życia” (1). Liczba monet bitych przez Chrobrego była niewielka, miały raczej znaczenie symboliczne niż praktyczne zastosowanie w handlu. Większa natomiast była ich

2

się w Polsce grosze i półgrosze (2). Podobnie jak denary bito je w wielu państwach europejskich. Swoją nazwę wzięły od monet typu *denarus grossus* – czyli duży, gruby denar. Ich wprowadzenie wynikało ze spadku wartości „zwykłych” denarów i konieczności stworzenia bardziej wartościowej monety, przydatnej w większych transakcjach.

3

Złoty został opisany w pierwszej połowie XVI w. jako jednostka obrachunkowa o wartości 30 groszy. Umożliwiał porównywanie

4

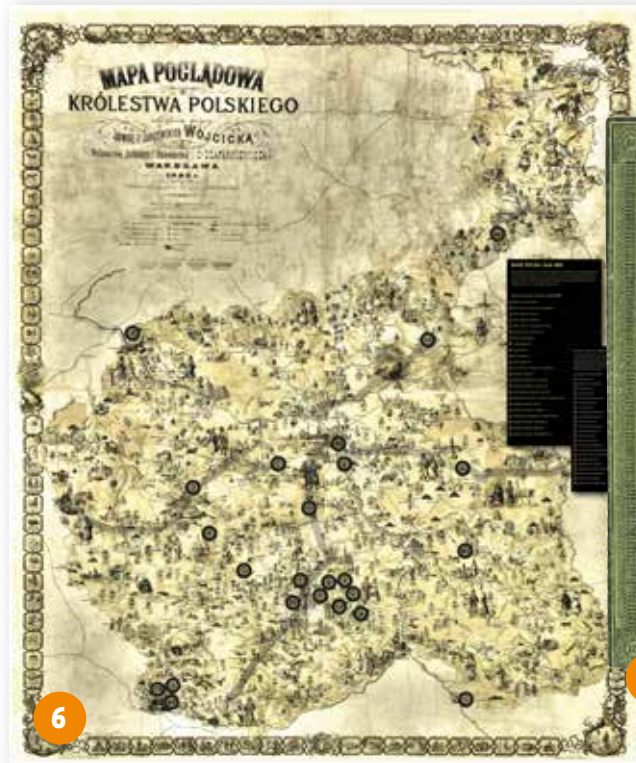
wartości różnych monet będących wówczas w obiegu w Rzeczypospolitej. Za **pierwsze prawdziwe monety złotowe** uważa się najczęściej półkopki (3), bite za panowania **Zygmunta Augusta od 1564 r.** Na monetach widać oznaczenie ich wartości – 30 gr. Kolejne **monety o wartości 30 groszy to tymfy (4)** – bite za czasów Jana Kazimierza. Monety te miały złą opinię. Mimo nominalnej wartości 30 groszy zawierały niewiele srebra – jedynie za około 12 groszy. Ich pojawienie się w obiegu pogłębiło problemy gospodarcze kraju.

Bank centralny

Emisja pierwszych złotych w postaci papierowej to z kolei epizod związany z walką o utrzymanie niepodległości kraju. **Pierwsze polskie pieniądze papierowe wyemitowano w 1794 r. (5).** Za emisją tą nie stał król, ale

5

6

7

władze powstania kościuszkowskiego. Bilety skarbowe miały na celu sfinansowanie kosztów powstania.

Mimo że niepodległości nie udało się utrzymać, złote polskie nie zniknęły zupełnie z rynku. Od 1828 r. były emitowane przez nową instytucję, **Bank Polski**, pierwszy bank centralny w naszym kraju, **działający na terenie Królestwa Polskiego (6)**. Bardzo ważnym zadaniem banku było wspomaganie rozwoju gospodarczego przez udzielanie kredytów, szczególnie na inwestycje rządowe, rozbudowę infrastruktury, rozwój górnictwa, hutnictwa.

Podczas powstania listopadowego Bank Polski włączył się w działalność niepodległościową.

Emitował wówczas monety oraz **banknoty z herbami Polski i Litwy (7)**, a także nietypowe **złote dukaty (o wartości 20 zł) (8)**, za które

8

planowano zakupić za granicą broń potrzebną powstańcom. Aby wzbudzić zaufanie międzynarodowej społeczności, monety wyglądały niemal identycznie jak popularne wówczas dukaty niderlandzkie.

Po upadku powstania władze carskie stopniowo zmniejszały autonomię Królestwa. W 1832 r. jako element represji po powstaniu listopadowym oraz unifikacji systemów

9

monetarnych Królestwa i Rosji wprowadzono monety złotowo-rublowe (9). Już w 1841 r. obowiązującą walutą w Królestwie stał się rubel, a likwidacja Banku Polskiego w 1886 r. może być symbolem utraty resztek autonomii.

Odzyskanie niepodległości w 1918 r. oznaczało początek ogromnych zmian w całym

10

kraju, także w systemie bankowym i walucie. Pierwsze lata niepodległości to okres inflacji

10

i hiperinflacji w wielu krajach Europy, w Polsce pogłębiony przez deficyt budżetowy związany z prowadzeniem wojny z sowiecką Rosją. Inflację ilustrują rosnące nominały obowiązującej wówczas w Polsce waluty – marki polskiej (10).

Finanse państwa udało się ustabilizować do 1924 r. dzięki reformom rządu **Władysława Grabskiego** (11). W ramach tych reform

11

12

utworzono drugi polski bank centralny – Bank Polski S.A. Równocześnie przeprowadzono reformę waluty – marki polskie wymieniano w stosunku 1,8 mln marek do 1 złotego (12).

Wojny

Ujednolicenie waluty na terenach, które weszły w skład II RP, było bardzo dużym wyzwaniem z powodu ogromnej liczby różnych walut, które tam funkcjonowały. Były

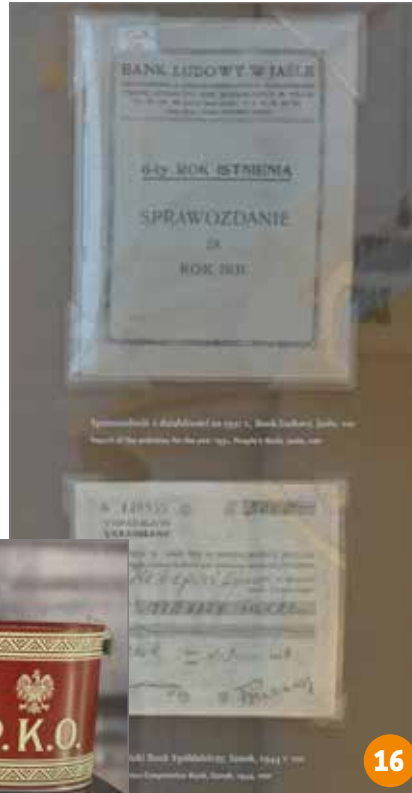

13

to nie tylko waluty trzech zaborców (13): marki niemieckie, korony austriackie i ruble, ale też marki polskie, „ruble wschodnie”, „marki wschodnie”, ukraińskie hrywny i karbowance, a także różne pieniądze zastępcze. Wyzwaniem była nie tylko wymiana, ale też ustalenie wartości poszczególnych walut w stosunku do marki polskiej.

Ulica Bankowa

Po odzyskaniu niepodległości Polska była krajem mocno zniszczonym. Państwo wzięło na siebie odpowiedzialność za organizację życia gospodarczego, między innymi przez utworzenie pięciu dużych banków państwowych. Najbardziej znanym była otwarta w 1919 r. Poczta Kasa Oszczędności

(PKO), bazująca na placówkach pocztowych rozsianych po całym kraju. Zadaniem PKO była między innymi **promocja oszczędzania** (14) – tak istotnego w państwie, w którym bardzo brakowało kapitału. Utworzony w 1924 r. **Bank Gospodarstwa Krajowego** (15) odgrywał ważną rolę w budowie infrastruktury i gospodarki. Struktura banków prywatnych i spółdzielczych odzwierciedlała z kolei obraz społeczny wielonarodowego i wielowyznaniowego kraju – w latach 1919–1939 funkcjonowało wiele banków mniejszości narodowych (16).

Twórca pieniądza i produkcja pieniądza

Narodowy Bank Polski upamiętnia ważne wydarzenia za pośrednictwem emisji monet i banknotów kolekcjonerskich – odzyskaniu niepodległości poświęcono kilka takich emisji. Z okazji obchodów stulecia odzyskania niepodległości wszystkie te monety i banknoty można obejrzeć **w gablotach w module Twórca pieniądza i produkcja pieniądza** (17).

Więcej informacji o wspomnianych powyżej eksponatach znajdują Państwo na ekspozycji w Centrum Pieniądza.

■ Marta Dulicz

Zaciekawić najmłodszych

O ofercie edukacyjnej Centrum Pieniądza NBP piszemy na łamach „Bankoteki” regularnie. Od wtorku do piątku odbywają się u nas liczne zajęcia i warsztaty dla dzieci od lat 6 oraz młodzieży szkolnej. W niniejszym numerze, dla odmiany, chcemy powiedzieć o tym, co Centrum może zaproponować najmłodszym zwiedzającym.

Od kilku miesięcy obserwujemy, że odwiedza nas coraz więcej rodzin, w tym rodzin z małymi dziećmi. Centrum jest chwalone m.in. przez mamy-bloggerki, które doceniają przyjazną atmosferę tego miejsca, profesjonalizm obsługi oraz udogodnienia dla najmłodszych i ich opiekunów. W recenzji po wizycie w Centrum Pieniądza jedna z nich napisała:

Cudne jest to, że w tym miejscu udało się niezwykle trudna sztuka – stworzenie wystawy, które będzie miała duże walory edukacyjne i będzie interesująca zarówno dla kilkuletnich dzieci, dla nastolatków, jak i osób dorosłych. (...) Wiele osób pracujących z dziećmi w muzeach i kawiarniach w Warszawie, powinno przyjść tu na kilkudniowe szkolenie. Nauczyć się, co znaczy lubić swoją pracę i podchodzić do młodych zwiedzających z prawdziwym entuzjazmem.*

CP NBP już od samego wejścia zapewnia tej grupie gości komfort zwiedzania. Przy wejściu głównym i obok recepcji można spokojnie „zaparkować” wózek dziecięcy – stała obecność Straży Bankowej i monitoring gwarantują bezpieczeństwo „pojazdu”. W razie gdyby ktoś chciał jednak zwiedzać Centrum z wózkiem, może skorzystać z windy oraz specjalnych podjazdów. W razie wątpliwości zwiedzającym pomogą animatorzy, którzy doskonale znają techniki pracy z najmłodszymi. Warto dodać, że Centrum oferuje rozwiązania także dla matek karmiących

– w ustronnych, dyskretnych przestrzeniach wokół klatki schodowej można usiąść i spokojnie nakarmić swoją pociechę, z czego zwiedzające mamy często korzystają. Udogodnieniem dla rodziców jest też toaleta na 2. poziomie wyposażona w przewijak.

jeśli chodzi o aplikacje multimedialne oraz wybrane eksponaty, takie jak platmynt czy sztaba złota. Centrum jest bezpieczne dla dzieci w każdym wieku (w żadnym miejscu ekspozycji nie ma ostrych krawędzi), nawet... dla tych, które dopiero raczkują. Te ostatnie

Alex Paszkowski, jak przystało na III-klasistę, ogląda pod lupą szczegóły banknotów.
Sala: Twórca i produkcja pieniądza
Fot. NBP

To, co wyróżnia CP NBP na tle podobnych placówek, to brak zakazu dotykania czegokolwiek, co znajduje się na ekspozycji. Dzieci są wręcz zachęcane przez animatorów do eksplorowania Centrum dotykowo, zwłaszcza

szczególnie ochoczo trenują poruszanie się po Ulicy Bankowej, zwłaszcza że w trakcie takiej wyprawy mogą wdrapać się na „studnię”, w której znajduje się przykuwająca uwagę gra w łapanie rybek.

* Link z dnia 17/04/2018: <https://moi-mili.pl/centrum-pieniadza-nbp-dziecieca-mapa-warszawy/#>

Żadne dziecko nie przechodzi obojętnie obok wirtualnej studni, w której „łapie się” rybki. Każda rybka to punkt w grze-zabawie pokazującej, że aby wydawać pieniądze, trzeba je najpierw zarobić. Grze nie oparli się też Alex i Tadzio. Sala: Ulica Bankowa
Fot. NBP

10 osób, decyzję o odwiedzeniu CP może podjąć w ostatniej chwili. Nierzadko zdarza się, że rodziny, które do nas trafiają, robią to pod wpływem impulsu (np. zauważają tablicę z nazwą CP na budynku NBP podczas spaceru ul. Świętokrzyską).

Zwiedzający i internetowi recenzenci zgodnie podkreślają kompleksowość oferty CP NBP – znajduje ona uznanie zarówno dzieci, jak i dorosłych, a podczas wspólnej wizyty żadna z grup wiekowych nie może się nudzić. Grupy zwiedzających korzystające z interaktywnych tabliczek do zwiedzania rodzinnego niejednokrotnie podkreślają, że podczas trasy każdy członek rodziny dowiedział się czegoś ciekawego i wyszedł z CP NBP bogatszy o nowe informacje. Niezależnie od wieku.

- *Tekst: Natalia Ćwik-Obrębowska*
- *Konsultacje: Maja Gruszczyńska (animatorka CP NBP)*

Jednak ulubionym miejscem większości maluchów pozostaje sala „Spotkanie z pieniądzem” – wypełniona obrazem i dźwiękiem, a do tego umożliwiająca zabawę w usypywanie góry monet (co jest o tyle widowiskowe, że jej wielkość zwykle przekracza rozmiary najmłodszych zwiedzających). Zdarza się wręcz, że rodzice z trudem nakłaniają dzieci do opuszczenia Sali i dalszego zwiedzania. Wówczas pomocni mogą być animatorzy, którzy wiedzą, jak zachęcić maluchy do odkrywania nowych przestrzeni i polecą rodzicom odpowiednie miejsca do zwiedzenia z małymi dziećmi.

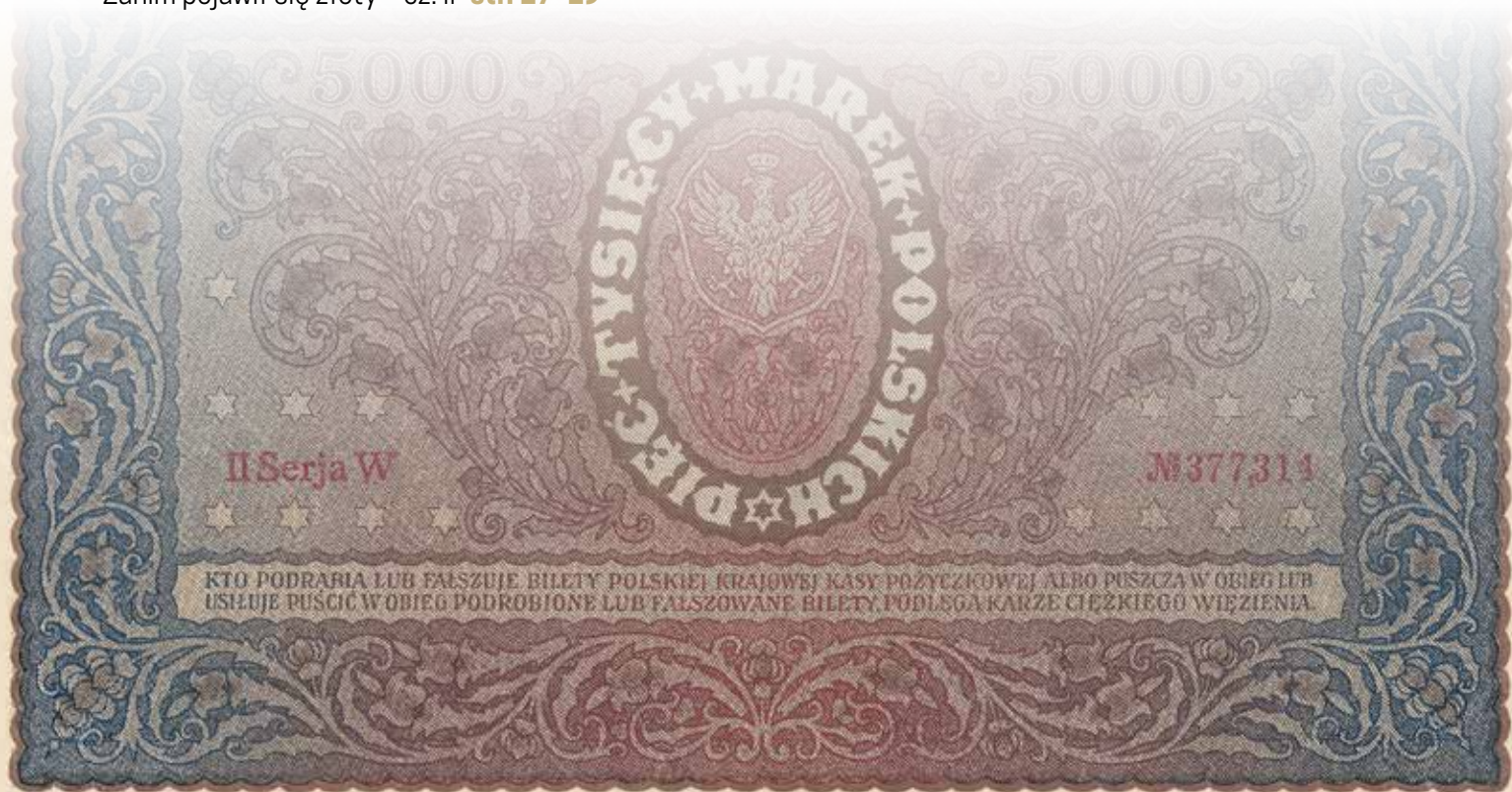
Młodym zwiedzającym niezwykle podobają się też, wręczane przy wejściu, karty RFiD, które są kartami wstępu do Centrum a jednocześnie pamiątką z wizyty. Najmłodszy i ich rodzice chętnie korzystają także z dostępnych na każdym poziomie CP dystrybutorów z wodą. Dodatkowym atutem Centrum jest możliwość zwiedzania bez wcześniejszego rezerwowania wizyty. Grupa, jeśli nie przekracza

Tadzio Obrębowski, lat 3, drukuje pamiątkowy bilet, na którym jest jego imię i nazwisko oraz data wizyty. Sala: Twórca i produkcja pieniądza
Fot. NBP

Kartki z kalendarza 100-lecia niepodległości

Zanim pojawił się złoty – cz. II **str. 17-19**

Zanim pojawił się złoty – cz. II

Władze odrodzonego w listopadzie 1918 r. państwa polskiego musiały się zmierzyć z wieloma wyzwaniami – odbudową gospodarczą kraju, reformą finansów publicznych i opanowaniem chaosu walutowego. Polacy, żyjący przez ponad 100 lat w ramach trzech systemów ekonomicznych państw zaborczych, potrzebowali nowego, jednolitego ustroju pieniężnego, dobrze zorganizowanego aparatu skarbowego i sprawnego obiegu – własnego – pieniądza.

100 marek polskich, emisja z 15 lutego 1919 r. Na przedniej stronie banknotu wizerunek Tadeusza Kościuszki – polskiego bohatera narodowego, jednego z najczęściej portretowanych na banknotach polskich w XX w. Podczas insurekcji 1794 r. Kościuszko pełnił funkcję Najwyższego Naczelnika Siły Zbrojnej Narodowej, był także uczestnikiem wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Podobizna Tadeusza Kościuszki widniała na kilku innych nominatach biletów markowych (½ marki, 5, 10, 20, 1000 oraz 5000 marek polskich) wyemitowanych w latach 1919–1920.
Zbiory NBP

11 listopada 1918 r. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa (PKKP) została przejęta przez władze odrodzonego państwa polskiego. Na mocy dekretu Naczelnika Państwa z 7 grudnia 1918 r. zyskała status jedynej instytucji emisyjnej i kasy centralnych urzędów państwowych. Emisja banknotów okupacyjnych – marek polskich – została przejęta przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej i poddana kontroli sejmu. Nie wprowadzono przy tym żadnego rozróżnienia w wartości między banknotami PKKP drukowanymi przed i po 11 listopada 1918 r. Po wyczerpaniu zapasu marek wydrukowanych w Berlinie przygotowano kolejną serię biletów zaprojektowanych według nowych wzorów graficznych.

Pierwszym polskim pieniądzem papierowym po odzyskaniu niepodległości był banknot o nominale 500 marek polskich (mkp) z 15 stycznia 1919 r. Szata graficzna biletu przypominała jeszcze stylistykę banknotów okupacyjnych von Kriesa, ale już następne emisje i kolejne nominały miały bardziej ujednoczoną formę plastyczną i lepsze zabezpieczenia. Pierwsza seryjna edycja polskiego pieniądza – z 15 lutego i 17 maja 1919 r. – eksponowała wizerunki Tadeusza Kościuszki i Bartosza Głowackiego. W kolejnych emisjach na banknotach pojawiła się również m.in. podobizna królowej Jadwigi. Bilety emitowane przez polski zarząd PKKP opatrzone klauzulą: „Państwo Polskie przyjmuje odpowiedzialność za wymianę niniejszego biletu na przyszłą polską walutę według stosunku, który dla marek polskich uchwali Sejm Ustawodawczy”. A zatem emisja marek polskich była odciążeniem rachunek Rzeczypospolitej.

W czasie prac nad ujednoczeniem obiegu pieniężnego toczyła się dyskusja w sprawie ustalenia nazwy nowej waluty polskiej. Rozważano m.in. takie propozycje jak: „piast”, „lech”, „pol”, „polonia” oraz „Kościuszko”. Pierwotnie, na podstawie dekretu Naczelnika Państwa z 5 lutego 1919 r., wprowadzono nazwę „lech”, a dla setnej jego części nazwę „grosz”. Przeciwnikiem tej propozycji był Stanisław Karpiński – ówczesny dyrektor Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej*. Zaproponował, by polską walutą został „złoty”. Nazwa pieniądza miała nawiązywać nie tylko do monet z czasów

* Z. Karpiński „O Wielkopolsce, złocie i dalekich podróżach: wspomnienia 1860–1960”, Warszawa, 1971, s. 153

5 marek polskich, emisja z 17 maja 1919 r. Na odwrotnej stronie banknotu wizerunek Bartosza Głowackiego – kosyniera, uczestnika insurekcji kościuszkowskiej w 1794 r. Jego postać jest symbolem chłopca – bojownika, walczącego o niepodległość Polski.
Zbiory NBP

500 marek polskich, emisja z 23 sierpnia 1919 r. Wizerunek królowej Jadwigi umieszczono również na banknotach o nominałach: 20 i 5000 marek polskich.
Zbiory NBP

przedsiębiorczych, ale również do Królestwa Kongresowego i pierwszego Banku Polskiego utworzonego w 1828 r. Ostatecznie, 28 lutego 1919 r. Sejm Ustawodawczy uchylił dekret z 5 lutego i ustanowił „złoty” jako nową polską jednostkę pieniężną. W Paryżu zamówiono druk pierwszej serii banknotów potrzebnych do przeprowadzenia reformy. Jednak instytucją, która wprowadzała ten pieniądź do obiegu, nie była PKKP, ale powołany pięć lat później – w 1924 r. – Bank Polski S.A.

Tymczasem marka polska, na podstawie kolejnych ustaw i rozporządzeń z lat 1919–1920, stopniowo wypierała inne środki pieniężne z terytorium

Rzeczypospolitej. Ustanowienie jednej waluty było możliwe dzięki wprowadzeniu zakazu przywozu z zagranicy walut państw zaborczych i ustaleniu ich kursów wymiany na marki polskie**.

W miarę utrwalania się granic państwa rozszerzała się również zasięg obiegu marki polskiej. W zasadzie już w pierwszej połowie 1920 r. na wszystkich obszarach jednoczącego się państwa wprowadzono wspólną walutę polską. W następnych latach unifikacja objęła więc już tylko obszary nowo przyłączone do Polski. Ostatecznie, w grudniu 1922 r., rząd polski wydał rozporządzenie o wycofaniu marki niemieckiej z Górnego Śląska i wprowadzeniu tam – od 1 listopada 1923 r. – marki polskiej jako jedynego pełnoprawnego środka płatniczego. Tym samym zakończył się proces unifikacji walutowej na terytorium II Rzeczypospolitej.

Marka polska funkcjonowała w szczególnie trudnych warunkach gospodarczych. Władze niepodległego państwa musiały pokrywać bieżące wydatki, udzielać kredytów na odbudowę zniszczonego kraju i finansować akcje zbrojne, m.in. walki o wschodnie granice kraju. Ministerstwo Skarbu dostrzegało szansę na poprawę finansów państwa

w różnych operacjach finansowych, w tym głównie w zaciąganiu kredytu w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, która na ten cel drukowała coraz większe ilości banknotów. Za wzrostem ilości pieniądza nie podążał jednak wzrost ilości towarów na rynku, dlatego też gwałtownie rosły ich ceny. Siła

** Na ziemiach byłego zaboru rosyjskiego ruble przyjmowano zgodnie z dawną relacją: 1 rubel = 2,16 mkp. Marki niemieckie, obowiązujące w byłym zaborze pruskim, wymieniano według kursu rynkowego, z reguły według relacji: 1 marka niemiecka = 2 mkp. Wreszcie korony, którymi posługiwano się w byłym zaborze austriackim, przeliczono w stosunku: 1 korona = 70 fenigów (0,7 mkp).

Karykatura z czasów hiperinflacji w Polsce w 1923 r. Tekst pod rysunkiem głosi: „Otrzymałem pensję miesięczną i nie wiem co zrobić! Posiadam pieniędzy zbyt wiele, ażeby samemu udźwignąć i zbyt mało, ażeby zapłacić dorożkarzowi za odwiezienie do domu”.

Źródło: Wikisource (domena publiczna),

foto: A. Kościukiewicz

[https://pl.wikisource.org/wiki/Plik:Karykatura_\(HistoriaPolski_str.150\).jpg](https://pl.wikisource.org/wiki/Plik:Karykatura_(HistoriaPolski_str.150).jpg)

nabywca pieniądza mała. Inflacja zaczęła przybierać ogromne wprost rozmiary, powodując nieznaną dotąd wzrost cen. W prasie odnotowywano przypadki wypłat workami banknotów. Płaca, która w styczniu 1923 r. mogła zapewnić utrzymanie całej rodziny, w grudniu wystarczała już za ledwie na zakup... papierosów. Widać to również wyraźnie na przykładzie cen podstawowych produktów spożywczych: w maju 1923 r. chleb kosztował ok. 1000 mkp, we wrześniu – już 16 000 mkp, a w grudniu tego roku aż 96 000 mkp!

W związku z postępującą inflacją w obiegu pojawiały się coraz wyższe nominały waluty markowej. W kolejnych emisjach

10 000 000 marek polskich, emisja z 20 listopada 1923 r. Najwyższy w historii nominał na polskim banknocie obiegowym.

Zbiory NBP

zrezygnowano z przedstawień Kościuszki i królowej Jadwigi, zastępując je nominałem i stylizowaną dekoracją. Kolejne emisje z roku 1922 (marzec, październik) i 1923 (kwiecień, sierpień, listopad) obejmowały bilety o nominałach od 10 000 mkp do 5 000 000 i 10 000 000 mkp (!). Ten ostatni banknot wprowadzono na początku grudnia 1923 r. i jest to historycznie najwyższy nominał, jaki znalazł się na polskich środkach płatniczych. W tym czasie jego wartość wynosiła jednak niewiele ponad 1 dolara. Pod koniec 1923 r. inflacja w Polsce przerodziła się w hiperinflację. Jesienią 1923 r., w obliczu gwałtownego załamania sytuacji gospodarczej w kraju, doszło do wybuchu społecznego niezadowolenia. Krajem wstrząsnęły walki uliczne

w Krakowie i manifestacje w innych miastach. U podstaw tych ruchów leżały m.in. pogarszające się warunki życia, spowodowane niesłychanym wzrostem cen.

PKKP przygotowywała projekt banknotu o nominale 50 000 000 mkp i zamierzała wyemitować go na początku 1924 r. Prace w tym zakresie ostatecznie wstrzymano, gdyż wkrótce miała nastąpić spodziewana reforma walutowa. Marka polska przestała być środkiem płatniczym z dniem 1 lipca 1924 r., a waluta złotowa została formalnie wprowadzona do obiegu na podstawie rozporządzenia Prezydenta RP z 14 kwietnia 1924 r.

■ Anna Brzyska

Ekspozycje

**W 190. rocznicę utworzenia Banku Polskiego słów kilka
o *bilecie kassowym* wtedy wprowadzonym**

str. 21-22

W 190. rocznicę utworzenia Banku Polskiego słów kilka o *bilecie kassowym* wtedy wprowadzonym

„Z Bożej łaski, My, Mikołaj I, Cesarz Wszech Rossyi, Król Polski etc. etc. etc.... W mieście Naszem Stołecznem Warszawie, ustanawiamy Bank pod nazwiskiem BANKU POLSKIEGO, którego celem ma być: zaspokojenie długu publicznego, tudzież rozszerzenie handlu, kredytu i przemysłu narodowego” – takimi słowami rozpoczyna się „Ustawa Zasadnicza Banku Polskiego” z dnia 17/29 stycznia 1828 roku. W dokumentach z tego okresu obie daty podawane były w ułamku, który oznaczał różne dni w kalendarzach gregoriańskim i prawosławnym.

Uroczyste otwarcie Banku 6 maja 1828 roku zainaugurował Minister Przychodów i Skarbu książę Franciszek Ksawery Drucki-Lubecki. Na mocy art. 22 ustawy Bank Polski otrzymał

przywilej emisji biletów bankowych oraz biletów skarbowych (wydrukowanych wcześniej na mocy postanowienia królewskiego z 3/15 kwietnia 1823 roku).

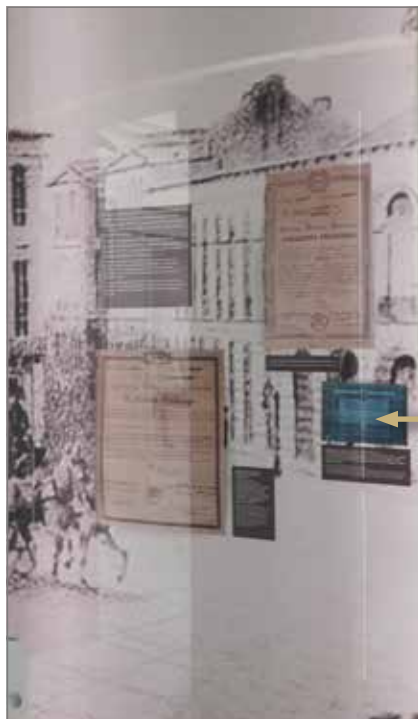
Bilety kasowe zostały zaprojektowane przez grafików rosyjskich i wydrukowane w Petersburgu. Druk zakończono w maju 1824 roku i taka data emisji została na nich

Franciszek Ksawery Drucki-Lubecki 1779–1846.
Portret pędzla malarki Marie-Eugénie Prévot Gomial, 1825 r.
Zbiory Muzeum Narodowego w Warszawie – Pałac w Wilanowie
Wikimedia

Wzór biletu kassowego
Zbiory NBP

Gablota w sali Bank centralny, gdzie pokazany jest *bilet kassowy* z 1824 r.
Fot. NBP

umieszczona. Bilety były drukowane na cienkim papierze w czterech klasach odpowiadającym ich nominałom: w klasie A bilety w kolorze niebieskim o nominale 5 złotych, w klasie B bilety w kolorze czerwonym o nominale 10 złotych, w klasie C bilety w kolorze białym o nominale 50 złotych oraz w klasie D bilety również w kolorze białym o nominale 100 złotych. Papier banknotowy zawierał znaki wodne, jasne i ciemne. Przedstawiają one rok emisji „1824”, umieszczony centralnie na banknocie. Pod datą w ciemnych okręgach znajduje się nominał danego banknotu oznaczony cyframi arabskimi (z lewej strony) oraz rzymskimi (z prawej strony). Wokół banknotu w znaku wodnym widnieje napis „BILET KASSOWY” oraz nominał wyrażony słownie.

Bilety wydrukowano techniką miedziorytniczą, a ciekawostką jest to, że były to pierwsze polskie banknoty drukowane dwustronnie. Na przedniej stronie wzdłuż krawędzi banknotu umieszczono dwie ozdobne ramki. Zostały wykonane z fantazyjnych giloszy, opracowanych osobno dla każdego nominału. W wewnętrznej ramce znajduje się herb Królestwa Polskiego, rok emisji oraz słownie nominał i nazwa biletu. W rogach ramki są litery B-K-K-P (bilet kasowy Królestwa Polskiego). W centralnej części banknotu widnieje napis: „Bilet Kassowy Królestwa Polskiego” oraz klauzula gwarantująca nieograniczoną wymianę biletów na monety. Pod klauzulą znajdują się faksymilia dwóch komisarzy królewskich. Dodatkowo banknot

opatrzone odciskami dwóch suchych pieczęci: jednej z nominałem, drugiej z herbem Królestwa i napisem „Bilet Kass: Króle: Polsk.” Na stronie odwrotnej znajduje się ozdobna giloszowa ramka, w której umieszczono nominał banknotu oraz podpis kontrolera bankowego.

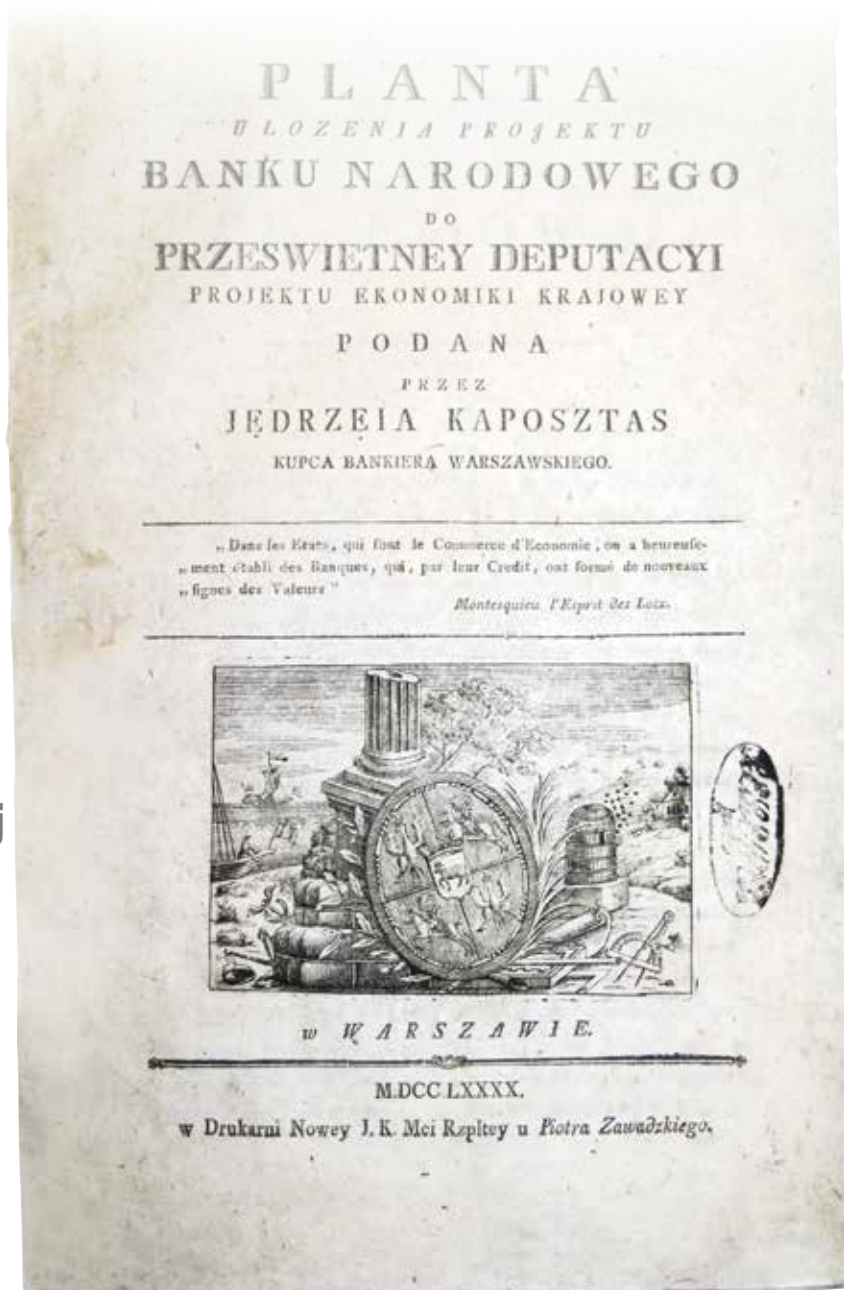
Niewiele z tych banknotów przetrwało 190 lat, które właśnie mijają od ich wprowadzenia do obiegu. W Centrum Pieniądza NBP, w sali poświęconej historii bankowości centralnej w Polsce, możemy obejrzeć *bilet kassowy* o nominale 5 złotych z 1824 roku.

■ Marcin Madejski

Odkrywamy
multimedia,
otwieramy
gabloty

Wędrowka w 190-lecie polskiej bankowości centralnej

Sala: Bank centralny **str. 24-26**

Najważniejsze wydarzenia w historii polskiej bankowości centralnej

- 1794** Emisja pierwszego pieniądza papierowego w Polsce
- 1828** Utworzenie Banku Polskiego w Królestwie Polskim
- 1886** Przejęcie majątku i agend Banku Polskiego przez rosyjski Bank Państwa
- 1918** Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa instytucją emisyjną państwa polskiego
- 1924** Powołanie Banku Polskiego S.A.
- 1939** Ewakuacja Banku Polskiego S.A. za granicę. Władze niemieckie tworzą Bank Emisyjny w Polsce
- 1945** Powołanie Narodowego Banku Polskiego. Cofnięcie uprawnień emisyjnych Bankowi Polskiemu S.A.
- 1989** Początek przebudowy struktury i funkcji Narodowego Banku Polskiego
- 1995** Denominacja złotego: 1 nowy złoty to 10 000 starych złotych
- 2004** NBP – członkiem Europejskiego Systemu Banków Centralnych

Wędrówka w 190-lecie polskiej bankowości centralnej

Sala: Bank centralny

Przy wejściu do sali Bank centralny gości wita wirtualna postać: Spotykamy się w sali poświęconej dziejom polskiej bankowości centralnej. Znajdująca się tu ekspozycja opowiada dzieje funkcjonowania banku centralnego na ziemiach polskich.

Następnie zwiedzający mogą z listy multimedialnej wybrać pytania, na które od razu uzyskają odpowiedź:

1. Bank centralny jest bankiem państwa. Co to oznacza?

Bank centralny to jedna z najważniejszych centralnych instytucji państwa, najczęściej mająca silne umocowanie prawne w konstytucji. Bankiem centralnym Rzeczypospolitej Polskiej jest Narodowy Bank Polski. Wypełnia on zadania określone w Konstytucji Państwa Polskiego, w ustawie o Narodowym Banku Polskim i w ustawie Prawo bankowe.

2. Co oznacza stwierdzenie, że bank centralny emituje pieniądze?

Emisja pieniądza polega na wprowadzaniu do obiegu pieniądza gotówkowego, a także na zasilaniu banków w fundusze poprzez np. operacje otwartego rynku. Zazwyczaj emisja pieniądza realizowana jest przez bank centralny. W Polsce wyłączne prawo emisji pieniądza ma Narodowy Bank Polski, który tym samym określa wielkość emisji pieniędzy oraz moment wprowadzenia ich do obiegu. Monety są bite w Mennicy Polskiej S.A., zaś banknoty są drukowane w Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych S.A.

3. Bank centralny jest bankiem banków. Na czym polega ta funkcja?

Bank centralny, czyli Narodowy Bank Polski, odpowiada za stan systemu bankowego w kraju. Przyjmuje on depozyty od banków komercyjnych, w tym tzw. rezerwy obowiązkowe, i udziela im kredytów, gdy zasoby pieniężne banków są zbyt małe – dlatego mówimy o nim, że jest „bankiem banków”. W Polsce bank centralny pełni funkcję banku banków dopiero od reformy z 1989 roku.

4. Co oznacza niezależność banku centralnego?

Bank centralny jest instytucją, której podstawowym zadaniem jest zapewnienie stabilności pieniądza. Warunkiem realizacji tej funkcji jest całkowita niezależność banku centralnego od wpływów politycznych. Niezależność banku centralnego nie jest celem samym w sobie. Jest jedynie narzędziem służącym temu, aby kraj dysponował silną i stabilną walutą. Jak pokazują doświadczenia historyczne, im mocniejsza pozycja banku centralnego, tym niższa inflacja i stabilniejsza sytuacja ekonomiczna państwa.

Po takiej porcji wiedzy – pora na obejrzenie eksponatów, które ilustrują historię polskiej bankowości centralnej. Jest to historia burzliwa, tak jak i czasy, w których działały banki centralne. Zabory, wojny, transformacja – wszystko to wpływało na to, jak

funkcjonowała gospodarka i jaką rolę pełnił w niej pieniądz.

Oglądając kolejne gabloty, zgodnie z ruchem wskazówek zegara, można zapoznać się z pierwszymi projektami utworzenia banku centralnego w Polsce, zobaczyć pierwsze polskie pieniądze papierowe, poznać, kim były najwybitniejsze postaci z historii bankowości centralnej w Polsce. Ekspozycja opowiada o problemach związanych z budową podwalin bankowości centralnej. Pokazuje, w jaki sposób, mimo często zmieniającej się sytuacji geopolitycznej, działał bank centralny, a także jaki miał wpływ na zwiększenie szans na uzyskanie przez Polskę suwerenności politycznej.

Centralną część tej sali stanowią trzy półkoliste ściany oraz znajdujący się pośrodku, w podłodze, odlew znaku Banku Polskiego S.A.

Na półokrągłych ścianach umieszczono trzy orły. Każdy jest z innej epoki i z każdym związana jest historia innego banku centralnego. Orzeł o dwóch głowach, z unoszącą się nad nimi koroną symbolizuje Bank Polski. Był to pierwszy polski bank emisyjny. Rozpoczął działalność 6 maja 1828 r. Założył go minister skarbu Królestwa Polskiego książę Ksawery Drucki-Lubecki. Bank ten miał wspierać kredytami rozwój górnictwa, hutnictwa i włókiennictwa oraz rozbudowę dróg i kolei.

Pierwszy polski bank emisyjny rozpoczął działalność 6 maja 1828 r. Założył go minister skarbu Królestwa Polskiego książę Ksawery Drucki-Lubecki. Fot. NBP

Drugi orzeł ma jedną głowę i osadzoną na niej koronę. To orzeł z pieczęci Banku Polskiego S.A. Ten bank rozpoczął działalność 28 kwietnia 1924 r. Był spółką akcyjną. Powołanie Banku Polskiego S.A. wiązało się z realizacją reform mających przynieść równowagę budżetu państwa i stabilizację pieniężną. Rząd Władysława Grabskiego zdołał przeprowadzić

reformę finansów państwa i wprowadzić nową walutę – złotego.

Orzeł trzeci to orzeł współczesnego Narodowego Banku Polskiego. NBP został powołany dekretem Krajowej Rady Narodowej z 15 stycznia 1945 roku. Po II wojnie światowej koncentrował się przede wszystkim na wymianie okupacyjnych pieniędzy oraz udzielaniu kredytów organom rządowym i przedsiębiorstwom, które zaczęły uruchamiać produkcję.

W czasie gospodarki PRL Bank był centralną instytucją kredytowo-rozliczeniową oraz państwowym organem kontroli finansowej. Prowadził też kasową i rozliczeniową obsługę budżetu państwa. Proces przekształcania NBP w nowoczesny bank centralny rozpoczął się w 1989 r. Podjęto wtedy decyzję o zaniechaniu prowadzenia przez NBP czynności depozytowo-kredytowych. Nowa ustawa o NBP z 1997 r. określała główne cele NBP – utrzymanie stabilnego poziomu cen przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej rządu.

Kolejnym etapem zmian w NBP było przystąpienie Polski do Unii Europejskiej i członkostwo w Europejskim Systemie Banków Centralnych w 2004 r.

Opracował
■ Stanisław Gorący

Bankoteka

Magazyn Centrum Pieniądza NBP
im. Sławomira S. Skrzyпка

Wydawca:

Departament Edukacji i Wydawnictw

Adres:

ul. Świętokrzyska 11/21,
00-919 Warszawa
tel. 22 185 25 25
centrumpieniadza@nbp.pl

Redakcja:

Stanisław Gorący
Współpraca: Anna Brzyska, Natalia
Ćwik-Obrębowska, Marta Dulnicz,
Marcin Madejski, Antonina Marnic,
Iwona Stefaniak, Jacek Wownysz

Fotografie:

Jacek Wownysz – NBP,
zbiory NBP, Wikimedia
Opracowanie graficzne:
Piotr Kotela

NBP

Centrum Pieniądza
im. Sławomira S. Skrzypka

Zapraszamy

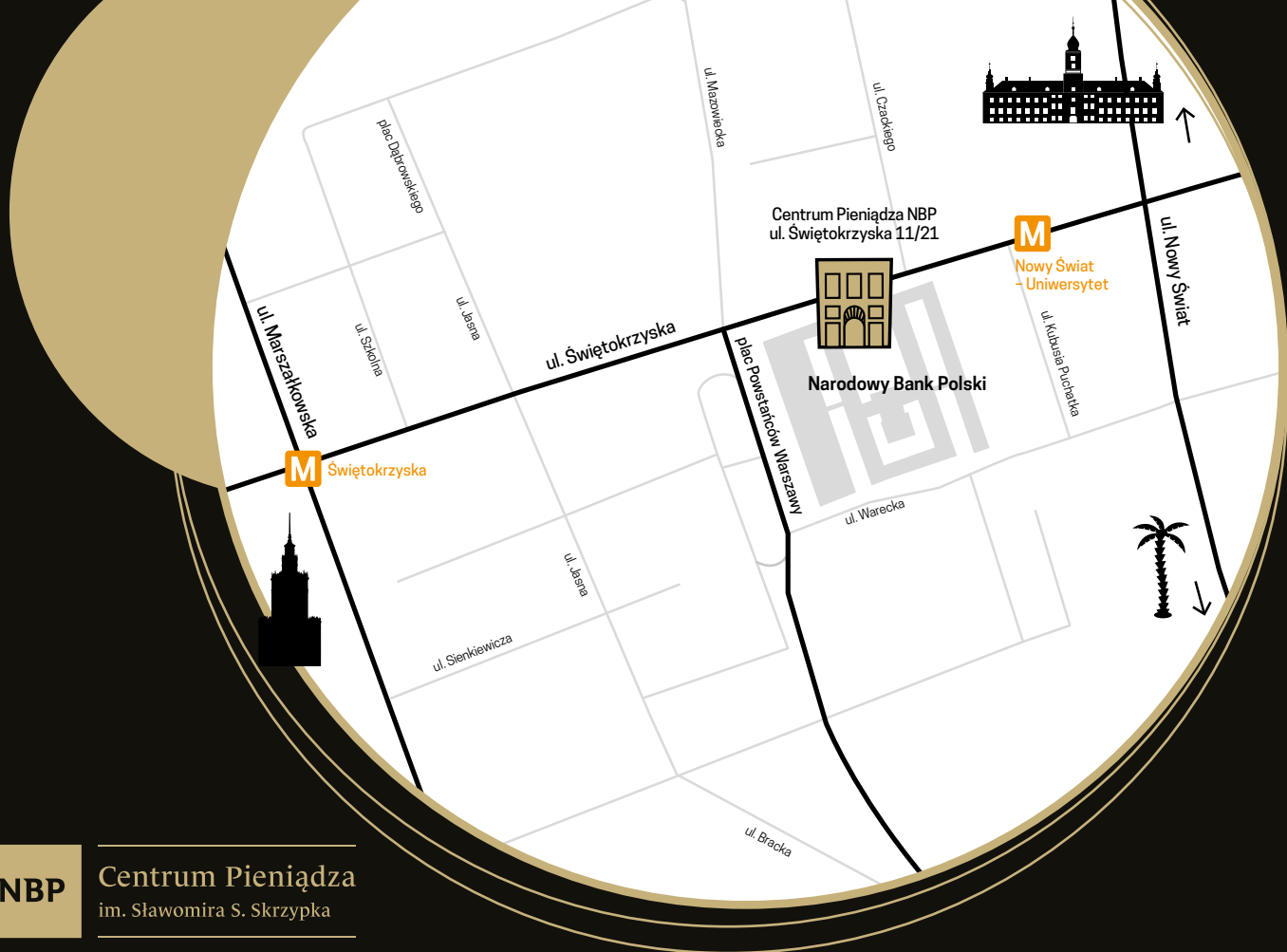
wtorek – środa 10–18
czwartek – 10–20
piątek – niedziela 10–18
poniedziałek – nieczynne

ul. Świętokrzyska 11/21
00-919 Warszawa

Rezerwacje dla grup zorganizowanych: 22 185 25 25
Zwiedzanie indywidualne nie wymaga rezerwacji

Wstęp bezpłatny!

Zapraszamy na stronę www.nbp.pl/centrumpieniadza

Poznaj fascynujący świat pieniądza!

HISTORIA • EKONOMIA • EDUKACJA

Zapraszamy na stronę www.nbp.pl/centrumpieniadza